

SHLUKOVÁ ANALÝZA MASLACH BURNOUT INVENTORY¹

Ačkoliv syndrom vyhoření není v současných diagnostických klasifikacích uváděn, lékaři i psychologové se jím zabývají již od 70. let dvacátého století. Dle odhadů lze předpokládat, že se se syndromem vyhoření setká až 30 % profesionálů, kteří pracují s lidmi (Stock, 2010).

Syndrom vyhoření dlouhá léta zkoumá americká profesorka psychologie **Christina Maslach**. Ta také ve spolupráci se Susan Jackson (2018) vytvořila dotazník Maslach Burnout Inventory (MBI). Jeho cílem je ověřit míru vyhoření na základě tří oblastí. V rámci inventáře jsou zjišťovány hodnoty následujících škál: cynismus, vyčerpání a efektivita.

Na základě získaných bodů v těchto škálách jsou vypočteny kritické hodnoty pro každou z nich. U respondentů je dle kritických hodnot identifikováno, zda se v rámci škály pohybují nad ní či pod ní a dle tohoto klíče jsou rozděleni do pěti základních profilů zobrazených v Tabulce 1.

Tabulka 1: Profilové rozdělení dle výsledků v jednotlivých škálách

Profil	Vyčerpání	Cynismus	Efektivita
Angažovaní	Nízké	Nízký	Vysoká
Neefektivní	Nízké až střední	Nízký až střední	Nízká
Přetížení	Vysoké	Nízký až střední	Nízká až střední
Neangažovaní	Nízké až střední	Vysoký	Nízká až střední
Vyhořelí	Vysoké	Vysoký	Nízká

Zdroj: (Maslach, Jackson, 2018, 8)

Je však nutné podotknout, že se můžeme setkat i s dalšími kombinacemi hodnot v jednotlivých škálách, které nespĺňují žádnou z podmínek pro rozřazení. Tito respondenti jsou pak společně indikováni jako tzv. Nezařazení. Konkrétně se jedná o respondenty s kombinacemi uvedenými v Tabulce 2.

Tabulka 2: Respondenti bez zařazení do profilu

Profil	Vyčerpání	Cynismus	Efektivita
Nezařazení	Vyšší skóre než kritická hranice	Vyšší skóre než kritická hranice	Vyšší skóre než kritická hranice
	Vyšší skóre než kritická hranice	Nižší skóre než kritická hranice	Vyšší skóre než kritická hranice

Zdroj: vlastní zpracování

Cílem naší analýzy je ověřit, nakolik se rozřazení do jednotlivých profilů dle manuálu MBI shoduje s výstupy Shlukové analýzy.

Podkladová data byla získána od vysokoškolských studentů, z tohoto důvodu byla aplikována verze dotazníku určená přímo pro studenty, tedy MBI – General Survey for Students. Sběru dat, který byl realizován v únoru 2021, se zúčastnilo celkem 47 respondentů. Respondenti odpovídali primárně na 16 otázek souvisejících s oblastmi cynismu, efektivitu a vyčerpání, ale také na otázky týkající se jejich věku, pohlaví, formy studia atd.

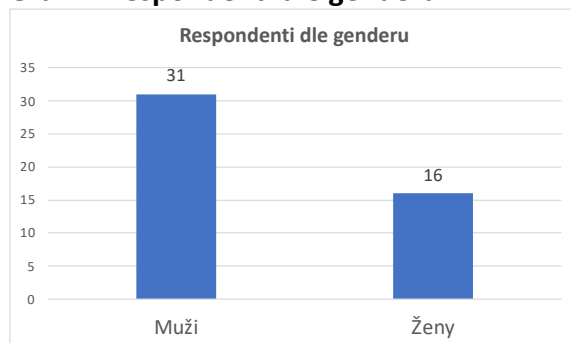
¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=166>.

Výzkumný soubor

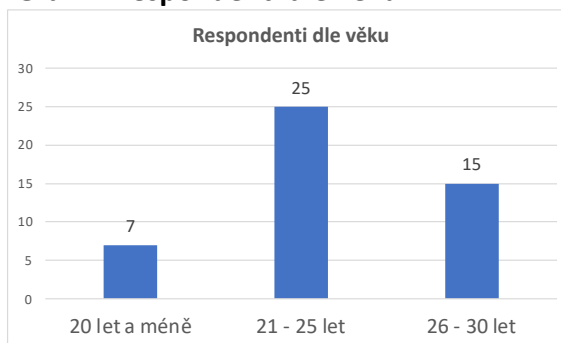
Do výzkumu se zapojilo celkem 47 respondentů ve věkové kategorii 18–30 let, z analýzy vyplynulo, že 33 % (16) respondentů byly ženy. Je důležité zmínit, že se jednalo o studenty soukromé vysoké školy zaměřené na IT (což samo o sobě činí výběrový soubor dosti specifickým) a že data byla sbírána tzv. záměrným výběrem.

Na základě manuálu MBI byli respondenti rozděleni do jednotlivých profilů. Toto rozdělení je zpracováno v Grafu 3.

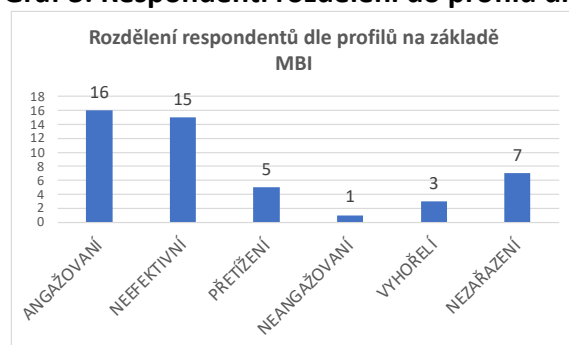
Graf 1: Respondenti dle genderu

Graf 2: Respondenti dle věku

Graf 3: Respondenti rozdělení do profilů dle míry syndromu vyhoření (testováno MBI)

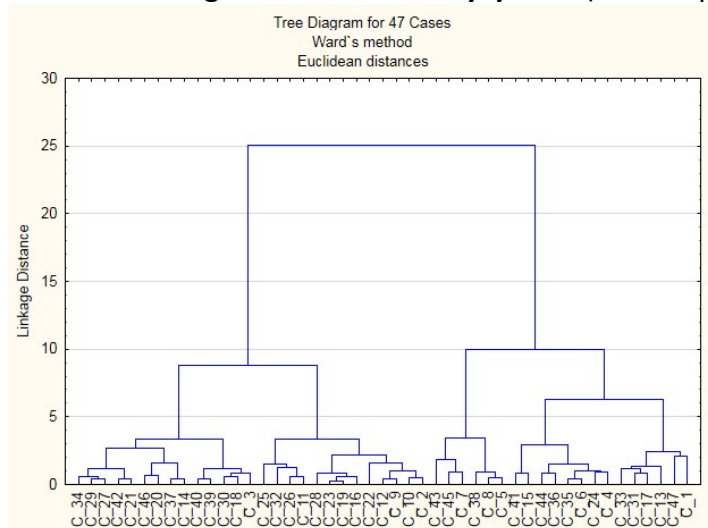
Aplikace Shlukové analýzy

V rámci Shlukové analýzy bylo aplikováno hierarchické shlukování. Konkrétně **Wardova metoda** s tím, že data byla před samotnou analýzou standardizována na Z skór.

K výpočtu byl použit statistický program Statistica 13.4., díky němuž se podařilo identifikovat v analyzovaných datech celkem **5 clusterů** (shluků). Ty jsou zobrazeny v **dendrogramu**² na následujícím grafu.

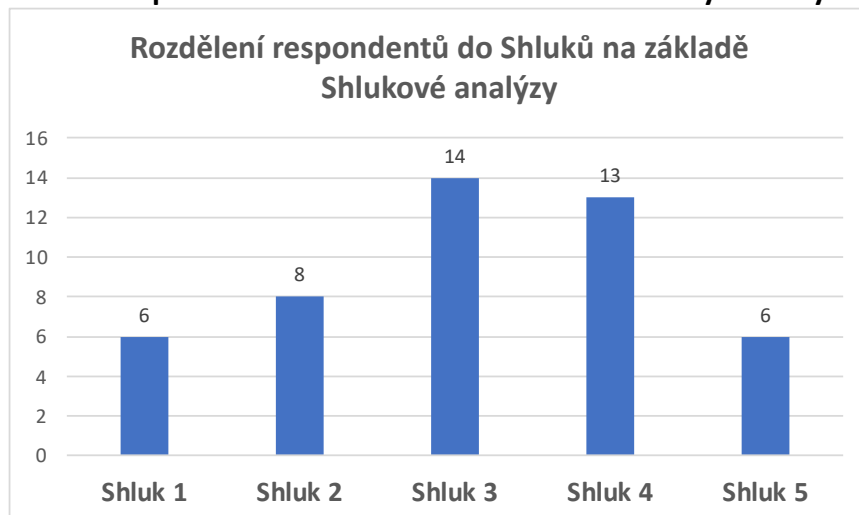
² Dendrogram je diagram sloužící ke znázornění jednotlivých kroků shlukové analýzy.

Graf 4: Dendrogram Shlukové analýzy MBI (vlastní zpracování)

Pro účely klasifikace jednotlivých respondentů bylo zvoleno rozdělení do 5 clusterů, a to z toho důvodu, abychom se maximálně přiblížili konceptu klasifikace v rámci MBI.

Graf 5: Respondenti rozdělení do shluků dle Wardovy metody

Bližší analýzu klasifikace, konkrétně porovnání klasifikace dle metody MBI a dle Shlukové analýzy Wardovou metodou pak zobrazuje Tabulka 3. V ní jsou vždy uvedeny absolutní počty jednotlivých profilů dle MBI a porovnání, do kterých clusterů byli tyto respondenti rozděleni dle Shlukové analýzy. Modře jsou pak podbarveny nejvýznamnější shody v rozdělení (profil MBI vs Shluk za použití Wardovy metody).

Tabulka 3: Porovnání klasifikace dle MBI a dle Shlukové analýzy Wardovou metodou

	MBI	Shluk 1	Shluk 2	Shluk 3	Shluk 4	Shluk 5
Angažovaní	16	0	0	3	13	0
		0%	0%	19%	81%	0%
Neefektivní	15	0	4	11	0	0
		0%	27%	73%	0%	0%
Přetížení	5	1	4	0	0	0
		20%	80%	0%	0%	0%
Neangažovaní	1	1	0	0	0	0
		100%	0%	0%	0%	0%
Vyhořelí	3	3	0	0	0	0
		100%	0%	0%	0%	0%
Nezařazení	7	1	0	0	0	6
		14%	0%	0%	0%	86%

Závěr:

Z výše uvedeného srovnání klasifikace na základě manuálu MBI a Shlukové analýzy je patrná značná shoda rozdělení. Kromě tzv. neefektivních respondentů, kde byla shoda „pouze“ v 73 %, dosahovala shoda v ostatních profilech alespoň 80 %. Nicméně je nutné podotknout, že i tento nejhůře rozdělený profil neefektivních respondentů je svými charakteristikami značně podobný s profilem přetížených, což byl druhý typ Shluku, do kterého byli tyto neefektivní respondenti přiřazeni. Zároveň je zajímavé, že si Shluková analýza tzv. poradila i s respondenty, které na základě metodiky MBI nelze zařadit k žádnému profilu. **Obecně lze tedy hodnotit míru shody klasifikace dle manuálu MBI a hierarchickou shlukovou analýzou za významnou.** V rámci další analýzy by bylo jistě zajímavé detailněji zkoumat konkrétní rozdíly a míru reliability obou metod. Nicméně tyto analýzy jsou již nad rámec našeho výzkumu.

Zdroje:

Maslach, Ch., Jackson, S. (2018). *Maslach burnout Inventory Manual: Fourth edition*. Menlo Park, CA: Mind Garden, Inc.

Stock, Ch. (2010). *Syndrom vyhoření a jak jej zvládnout*. Praha: Grada Publishing.